

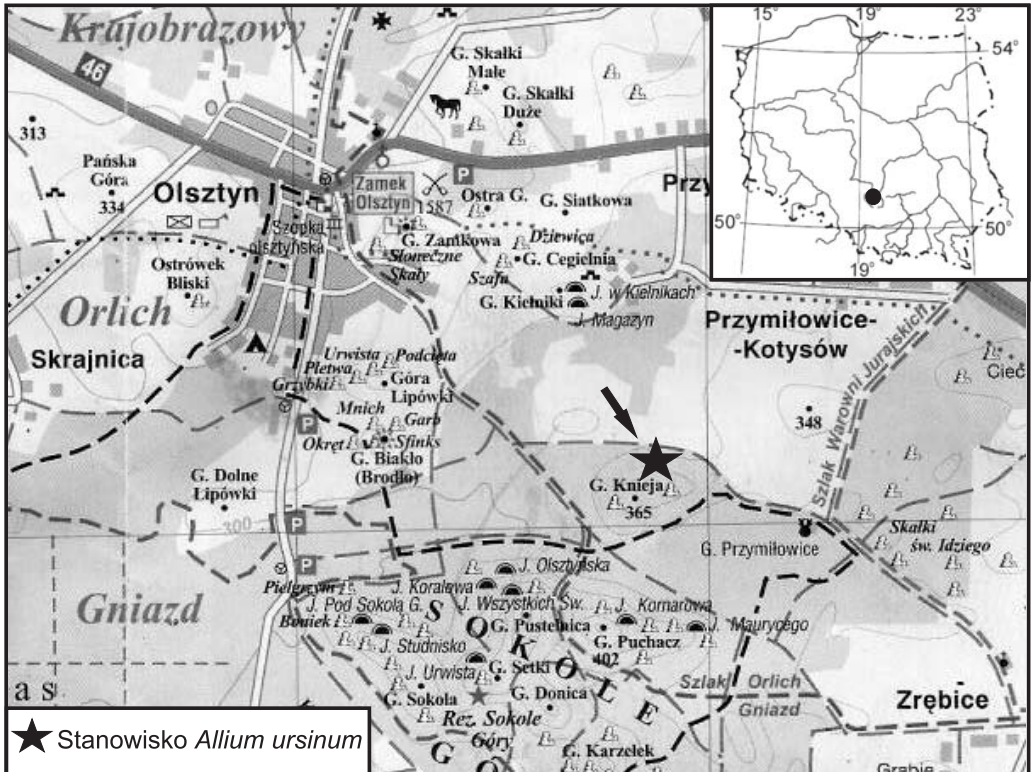
Nowe stanowisko *Allium ursinum* (Liliaceae) na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej

Allium ursinum L. (czosnek niedźwiedzi) reprezentuje element łącznikowy subatlantycko-śródziemnomorski (ZAJĄC & ZAJĄC 2009). Jest uważany za gatunek charakterystyczny dla mezo- i eutroficznych lasów liściastych z rzędu *Fagetalia sylvaticae* (MATUSZKIEWICZ 2008; ZAJĄC & ZAJĄC 2009), w których zazwyczaj występuje masowo tworząc zwarte łany. W Polsce większość stanowisk *A. ursinum* koncentruje się w południowej części kraju, głównie w piętrach pogórza i regla dolnego Karpat i Sudetów. Poza terenami górskimi czosnek niedźwiedzi występuje stosunkowo rzadko i w dużym rozproszeniu (ZAJĄC & ZAJĄC 2001).

Na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej *Allium ursinum* jest gatunkiem bardzo rzadkim, a jego występowanie ogranicza się do trzech rejonów. Są to: Ojców (MICHALIK 1978), okolice Jaroszwca i Braciejówki koło Olkusza (URBISZ 2004) oraz dolina Wiercicy koło Złotego Potoku (SOKOŁOWSKI 1928; HEREŹNIAK 1983; WIKI 1989). Podczas najnowszych badań nad florą roślin naczyniowych Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej (URBISZ 2004) nie odnaleziono czterech z ośmiu znanych wcześniej stanowisk, w tym m.in. w Ojcowie.

Ze względu na zagrożenia oraz wykorzystanie rośliny do celów leczniczych, czosnek niedźwiedzi został objęty częściową ochroną prawną (ROZPORZĄDZENIE 2004). Głównym zagrożeniem jest ingerencja ze strony człowieka – np. przebudowa drzewostanu lub wycinka drzew, powodująca zmianę warunków siedliskowych i tym samym ustępowanie czosnku, który charakteryzuje się dużą wrażliwością na zmiany mikroklimatu środowiska leśnego. *Allium ursinum* został umieszczony także na „czerwonej liście”, z kategorią [V] – zagrożony na izolowanych stanowiskach poza głównym obszarem swojego występowania (ZARZYCKI & SZELAĞ 2006).

W maju 2010 r. podczas badań nad rozmieszczeniem i warunkami występowania *Allium ursinum* na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, odkryto nowe stanowisko gatunku. Znajduje się ono na północnym zboczu wzgórza Knieja, ok. 1 km na południe od miejscowości Przemiłowice koło Olsztyna, w północnej części Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej

Ryc. 1. Lokalizacja nowego stanowiska *Allium ursinum* L. na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej

Fig. 1. Location of the *Allium ursinum* L. new site on the Kraków-Częstochowa Upland

(Ryc. 1). Populacja składa się z około 50 kwitnących osobników, rosnących w kilku skupieniach na powierzchni 3 arów, w runie żyznej buczyny sudeckiej *Dentario enneaphyllidis-Fagetum*. Gatunkami towarzyszącymi były: *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce, *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Hedera helix* L., *Hepatica nobilis* Schreb., *Neottia nidus-avis* (L.) Rich., *Asarum europaeum* L., *Convallaria majalis* L. i *Galium odoratum* (L.) Scop. Szczegółowy skład florystyczny w płacie z licznym udziałem *A. ursinum* prezentuje poniższe zdjęcie fitosocjologiczne.

Data: 10.05.2010, powierzchnia zdj.: 100 m², nachylenie: 20°, ekspozycja: NNE, pokrycie w warstwach: A – 100% *Fagus sylvatica*, B – 5% *Fagus sylvatica*, C – 90% *Allium ursinum* 2, *Dentaria enneaphyllos* 4, *Fagus sylvatica* 1, *Mercurialis perennis* 1, *Asarum europaeum* +, *Dryopteris dilatata* +, *Galium odoratum* +, *Milium effusum* +, *Mycelis muralis* +, *Viola reichenbachiana* +.

Nowo odkryte stanowisko *Allium ursinum* będzie przedmiotem stałej obserwacji w celu śledzenia tendencji dynamicznych stosunkowo niewielkiej i izolowanej populacji. Z punktu widzenia jego ochrony najlepszym rozwiązaniem byłoby włączenie całego wzgórza Knieja do rezerwatu „Sokole Góry”.

Zebrany podczas badań materiał zielnikowy złożono w Zielniku Instytutu Botaniki UJ (KRA).

Summary. New locality of *Allium ursinum* (Liliaceae) in the Kraków-Częstochowa Upland. *Allium ursinum* L. is a one of the rare species in the Kraków-Częstochowa Upland. Its new locality was found in 2010, 1 km south of Przymiłowice village near Olsztyn, near the "Sokole Góry" nature reserve (Fig. 1). *A. ursinum* grows there in the beechwood forest (*Dentario enneaphyllidis-Fagetum*) and creates compact clusters. The population of the species in the new site consists of 50 individuals. This is one of the very few localities in the Kraków-Częstochowa Upland.

LITERATURA

- HEREŻNIAK J. 1983 (1986). Nowe stanowiska rzadkich i interesujących roślin naczyniowych w północnej części Wyżyny Śląsko-Krakowskiej. – *Fragm. Flor. Geobot.* **28**: 145–159.
- MATUSZKIEWICZ W. 2008. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. s. 536. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- MICHALIK S. 1978. Rośliny naczyniowe Ojcowskiego Parku Narodowego. – *Stud. Nat. ser. A* **16**: 1–171.
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9. lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz.U. 2004 nr 168, poz. 1764).
- SOKOŁOWSKI M. 1928. Badania socjologiczne w rezerwacie bukowym w Złotym Potoku nad Wiercią. – *Sylwan* **46**: 439–480.
- URBISZ A. 2004. Konspekt flory roślin naczyniowych Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. – *Pr. Nauk. Uniw. Śląskiego w Katowicach* **2240**: 1–285.
- WIKA S. 1989. Nowe stanowiska rzadkich roślin naczyniowych na obszarze środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. – *Bad. Fizjogr. Pol. Zach., ser. Botanika* **39**: 189–197.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2009. Elementy geograficzne rodzimej flory Polski. s. 96. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELAĞ Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELAĞ (red.), *Red list of plants and fungi in Poland*, s. 9–20. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

KAJA SKUBAŁA, *Zakład Taksonomii Roślin i Fitogeografii, Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Kopernika 27, PL-31-501 Kraków, Polska; e-mail: kajaskubala@interia.pl*

Przyjęto do druku: 01.03.2011 r.